

שער:

תוכן עניינים

1.....	מבוא
3.....	פרק 1 – פליטים, מבקשי מקלט ומהגרי עבודה
3.....	1.1. הפליטים
3.....	1.2. מבקשי המקלט
4.....	1.3. מהגרי עבודה בלתי חוקיים
5.....	פרק 2 – המצב בישראל
7.....	פרק 3 – השפעות על שוק העבודה
10.....	פרק 4 – מגורים, בריאות ופשיעה
12.....	פרק 5 – פתרונות ברחבי העולם לתופעת המסתננים
14.....	פרק 6 – הפתרונות שמציעה מדינת ישראל
16.....	סיכום
18.....	ביבליוגרפיה

תופעת המסתננים – או בשמם המקצועי יותר, כפי שהוא מוכר באקדמיה ובשיח העולמי – הפליטים, מבקשי המקלט ומבקשי ההגנה הקולקטיבית – היא אחת הסוגיות הבערות בלב החברה הישראלית מאז אמצע העשור הקודם. מה שהתחיל כטפטוף עדין של מהגרים לא חוקיים שחצו את הגבול המדברי בינינו לבין מצרים במטרה לחפש עבודה ועתיד טוב יותר, הפך במחצית השנייה של העשור הקודם – מ-2005 ואילך – לשטף משמעותי של אזרחים שהגיעו הנה בעיקר מאריתריאה ומסודאן – שתי מדינות לא מתפקדות – במטרה לחיות טוב יותר, ו/או להתפרנס ו/או לשלוח את הכסף למשפחות שנשארו במדינת האם. עם זאת, למטבע יש גם צד שני והוא הכלכלה המקומית בישראל, האזרחים שגרים כאן ורמת החיים שלהם והפגיעה שקיימת – במידה כזו או אחרת – בתחומים הללו. הפליטים ומבקשי המקלט השתכנו בעיקר בדרום תל אביב ובפרברי ערים נוספות ובאיזורים אלה נרשמו לא אחת חיכוכים משמעותיים בין התושבים המקומיים לבין הפליטים ומבקשי המקלט ונציגיהם. לא צריך להכביר במילים כדי לתאר את החוויה של טיול ברחובות השכונות הדרומיות של תל אביב – לטוב ולרע. שם ניתן ללמוד באמצעות העין – כלי מדידה שאין לזלזל בו – על ממדי התופעה.

מסקירה מרפרפת של כלי התקשורת בישראל עולה כי למדינת ישראל לא הייתה מדיניות ברורה בכל הקשור לטיפול בפליטים ובמבקשי המקלט בשנים הראשונות של השטף הגדול, ואילו בשנים המאוחרות יותר, היינו מ-2010 ואילך, החליטה המדינה להקשיח מאוד את יחסיה אל קבוצות אוכלוסייה אלה במטרה להבהיר לאנשים הנמנים עמן שהם אינם רצויים פה. עם זאת, הנימוקים שעלו בנוגע לאי רצונה של מדינת ישראל לארח כאן פליטים ומבקשי מקלט לא עסקו בסוגיות כלכלה, פשיעה, בריאות ורווחה, אלא דווקא בשאלות הקשורות לאופיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית: המתנגדים לשהותם של הפליטים ומבקשי המקלט פה טענו כי אופי יהודי זה נמצא בסכנה עקב התרבותם הדמוגרפית, ואילו המצדדים בשהותם כאן טענו כי המוסר היהודי מחייב את מדינת ישראל – שקמה על חורבן הבית היהודי בשואה ובמלחמת העולם השנייה – לקלוט את הפליטים ומבקשי המקלט בתחומה. הדיון הזה הוא הדיון השכיח ביותר בכל הקשור לסוגיית הפליטים ומבקשי המקלט במדינת ישראל, ואין טעם להוסיף עוד דיון אקדמי שיטחן את אותם המים הטחונים ממילא.

עבודה זו תבקש לבדוק דווקא את הפן שלא דובר עליו רבות בכלי התקשורת בכל הקשור ליחסים בין מדינת ישראל לפליטים ולמבקשי המקלט שזורמים לתוכה – האם לנוכחותם של הפליטים ומבקשי המקלט בישראל יש השפעה על כלכלתה של המדינה, ואם כן באיזה אופן. עבודה זו תפרק את המושג "מסתננים" לכמה הגדרות אקדמיות, תפריד ביניהן ותבהיר מה משמעותה של כל אחת מהן; בנוסף, העבודה תבחן את מערכת היחסים ארוכת השנים בין הפליטים ומבקשי המקלט לבין מדינת ישראל, ותבקש לבדוק את השפעתם של הפליטים ומבקשי המקלט על שוק העבודה בישראל, וגם על רמת הפשיעה, הרווחה והבריאות בארץ. כמו כן, עבודה זו תבחן את יחסן של מדינות אחרות – במערב אירופה – לשטף הפליטים שפוקד אותן, ותסקור אילו פתרונות אימצו בישראל כדי להתמודד עם התופעה.

שאלת המחקר: כיצד משפיעה תופעת הפליטים, מבקשי המקלט ומבקשי ההגנה הקולקטיבית בישראל על הכלכלה המקומית?

השערת המחקר: תופעת הפליטים, מבקשי המקלט ומבקשי ההגנה הקולקטיבית בישראל לא משפיעה באופן קריטי על הכלכלה המקומית ברמה המדינית, אולם יש לה השפעות שוליות ברמות המקומיות – על כלכלות של ערים מסוימות ועל היקף ההון השחור במדינה.